

L'AURORA BOREAL, LA GUERRA GRAN I LES TRIBULACIONS DEL MESTRE JOAN OLIVER

El dia 15 de juliol de 1793, el baster, l'adroguer i el cerer del carrer Ample, el ferrer de Sota Muralla, l'hostal de la Perdiu i els hortolans de la ronda de Ponent van obrir tard; més ben dit, van obrir massa tard, amb gran sorpresa dels seus clients habituals. Cal dir, però, que ni el baster, ni l'adroguer, ni el cerer, ni el ferrer ni l'amo de l'hostal de la Perdiu no es van adonar de la tardança, perquè els hortolans de Sota Muralla no van córrer a fer el glop d'aiguardent matinal, ni van deixar els cavalls a cal ferrer perquè els repassés les ferradures, ni van anar a buscar candeles per als carros a cal cerer, ni sucre a ca l'adroguer, ni tatxes ni regnes de cuir a cal baster, i tothom, doncs, va seguir tan tranquil amb les portes tancades. Prou van sonar les campanes de la seu i les del Roser i les del Carme, i les campanes de Montsió i les de Sant Just, i fins i tot es va sentir el dring del rellotge de cal senyor de Gònima. Van caure les sis batallades del matí, sis i sis més i sis més, que van despertar els ocells de l'alba, però pel carrer Ample, per Sota Muralla, per la ronda de Ponent, fins a arribar al Padró ningú no va obrir les portes. Quan se'n van adonar, el sol ja era alt, i l'hostaler va fer un crit des de la cuina.

—Què feu, dropos, que no obriu les portes?

El vailet va córrer a obrir el portal i les finestres i, amb la claror del dia, va entrar una munió de gent sorpresa i riallera per la tardança i un carnisser, amb la veu més rogallosa que la veu d'un drapaire:

—Que se us han enganxat els llençols al cul?

—No —va dir el vailet—, és que el mestre Oliver no ha passat a la seva hora, tal com toca.

—Que no ha passat, dius? —va fer el macip de ribera, un a qui deien en Gola de Llop, perquè tenia la veu presa i ofegada.

—No ha passat —va insistir el vailet—. Mi-te'!

Efectivament, pel pla de les Drassanes venia, a bon pas, el mestre Oliver, com cada matí, sinó que dues hores més tard que de costum, i anava, com cada matí, ben guarnit, amb la casaca de color d'albergínia, amb botons de plata, amb armilla de color d'os, calces de vellut negre i mitges de fil tan fi, que hauries dit que eren de seda. Caminava a bon pas, alt i cepat, una mica tirat endavant, com sempre que anava de casa als magatzems o dels magatzems a casa. El seguia, com sempre, el troter, que, com sempre també, trotava per seguir les seves gambades. En veure'l, qualsevol hauria dit que era un ciutadà honorat i que hauria format part del consell, en el temps en què la ciutat tenia consell, aquell consell que el rei Felip —que al cel sia i que no torni— havia fet abolir.

El cec de la cantonada s'havia acostat amb els ulls blancs, ben oberts, i la cara somrient.

—Què us hi jugueu que tenien junta...

—De quina junta parleu?

Tots s'havien assegut arran d'una llarga taula, disposats a fer el glop del matí, tot i que el matí ja se n'anava cap a migdia. Del fons de l'hostal es va alçar una rialla malèvola.

—Qui riu? —va dir el cec.

—Un que es pensa que es farà ric, ara que anem a la guerra amb el general Ricardos.

—Ja ho tinc! —va dir el vailet—. El mestre Oliver ha fet tard perquè la junta organitza un batalló de voluntaris i la guarda de la ciutat.

—Com en els vells temps —va dir el cec.

—Com en els vells temps d'abans del rei Felip, que al cel sia i que no torni —va dir l'hostaler.

Però no era cert. En Joan Oliver i Masdeu, de trenta-vuit anys, viudo, pare de tres fills, anomenats Joanet, o també Janet, Martí i Macià, mercader, amic de tots, enemic de ningú, ric i ple, ja no jove, però encara no vell, de cabells rogencs, ulls clars i barba arrissada i rodona, que es feia dir sí senyor, i que més d'una fadrina tendra li hauria dit amén si l'hagués demanada en matrimoni, havia perdut el nord aquell matí de juliol.

—Diuen si l'aurora boreal que vam veure l'altra nit l'ha trastocat, perquè Mussiú Mecian, des del castell de Montjuïc, ha albirat un estel amb cua a la constel·lació del Dragó, i diuen...

Però no eren les prediccions apocalíptiques la causa dels trastorns del mestre Oliver. Ni l'anunci d'un nou regicidi ara que ja havien fet rodar el cap del rei Lluís de França no l'hauria

obligat a sortir tard de casa seva. Era un home tranquil, en Joan Oliver i Masdeu, i anaven a compàs ell i el seu rellotge, un rellotge d'or, fet a Anglaterra: una joia.

—Des de temps i temps —va comentar l'hostaler, mentre treia llustre del taulell— l'hem vist passar sempre a la mateixa hora, tant si fa serè com si trona. Ara, aneu a saber, hi ha qui diu que la Mariana Tomba se'n va a Itàlia i que no tornarà a la Casa de les Comèdies i...

Però, no, ni els amors amb la Mariana Tomba ni els desamors no haurien fet perdre el seny al mestre Oliver.

La causa d'aquell trastorn era en Janet, el noi gran, l'hereu, el més estimat dels tres fills, roig de pèl com ell, forçut com ell, d'ulls blaus com ell, imatge d'ell mateix, més esvelta i més ben dibuixada. I aquell matí, en Janet, tot esmorzant i com qui no vol la cosa, havia dit:

—Pare, jo no vull ser mercader, i comprar i vendre. Vull ser capità de nau, vull ser patró de barca, de barca del cors, enteneu?

I en Joan Oliver no ho havia entès.

—Tenim uns quants patrons a sou, el patró del *Fortuna*, del *Bona Guarda*, del *Giola*. De cinc barques coral·lines, dues són nostres. L'Andreu Pincornell va començar a fer el cors gràcies que nosaltres, els de la junta, li vam pagar el xabec correu i la patent de capità.

En Janet va mastegar lentament, fins a empassar-se l'últim bocí, abans de contestar a son pare. Era un xicot lent i tossut, que potser s'assemblava a la família de la seva mare, la Teresa Escofet i Puig, que podíeu veure en un bell retrat

a la sala gran, un retrat que havia pintat ella mateixa i amb una flor de seda de color rosa en una mà i un burí a l'altra; perquè així era ella, bonica, d'ulls negres i mans destres, que tant pintaven com feien flors, com flaons amb panses quan n'era temps.

Quan va haver acabat de mastegar, en Janet va alçar el cap de nou i va dir a son pare:

—Pare, no us enfadeu. Sé molt bé el que vull i no em fareu canviar de parer. Si vós no em pagueu el xabec, me'l pagaré jo amb els diners que em va deixar ma mare...

—No en tindràs prou!

—Ja ho sé; però de segur que trobaré qui pagui la resta.

I tant que el trobaria, va pensar el mestre Oliver. De sobres hi havia a ciutat mercaders disposats a pagar part d'una nau del cors per protegir els propis noliatges. Va envermellar d'ira continguda, en Joan Oliver, perquè el seu fill li havia donat un cop baix. Cop baix per cop baix va engegar-li entre cap i coll:

—I tu què saps de navegar, si perds el cap per unes faldilles que giravolten?

La frase no tenia cap lògica. La relació entre l'art de navegar i la debilitat pels giravolts d'una faldilla que deixaven endevinar unes cuixes blanques i lluent com les perles fines era del tot incongruent. Però el vell Oliver havia fet diana, i ho sabia.

Aquell tros d'home, alt i cepat, hereu de diverses generacions ben alimentades, ben ensenyat, gràcies a la dedicació de mossèn Nicolau Vaquer, àlies Orella Bruta, que fins l'art nou

d'amidar li havia ensenyat, un art d'amidar que serviria per a tots els països del món i que havia dut de París Mussiú Mechain i que s'anomenava unitat mètrica, aquell noi gran que sabia ballar el *passe-pied* com ningú a ciutat, es convertia en una pelleringa, en un sac de gemecs, en un trompitxol si s' enamorava; i s' enamorava sovint. Tots havien acudit per treure'l de les mans (per no dir de les cames, que no estaria bé, encara que seria adequat perquè d'una ballarina es tractava), tots havien corregut per alliberar-lo de l'encís de la Zenaïde. Cal dir, però, que sort havien tingut de la Ciril·la, la criada vella, que s'havia endut la Teresa Escofet de casa dels seus pares. La Ciril·la, que no tenia por de res ni dels mals esperits, suposo, havia esventat la dita Zenaïde no pas amb malefics, sinó amb un bossot de tresetes mallorquines, que ves a saber d'on havia tret, i l'havia embarcada en una nau que feia el contraban amb la Menorca anglesa. Com s'ho havia fet la Ciril·la per convèncer la ballarina francesa no ho sabrem mai, car la dita Zenaïde no va tornar a aparèixer; així és la vida de cruel i, tanmateix, de divertida. Aquell matí de juliol, de sis a set hores, que els campanars de la ciutat desgranaven, en Janet, que encara no s'havia refet del tot de la ferida que li havia deixat el remolí d'amor, va reprendre el seu discurs:

—No està bé això que dieu, mon pare —va dir seriós i ofès—. Per fer-se a la mar, no cal ser un missaire. I ja us ho he dit: vendre i comprar no m'agrada gota. Vós ho feu millor que jo, i els meus germans ho fan millor que jo i...

—Ja sé que els temps han canviat —va dir amb tristesa el mestre Oliver—. En Joan Bacigalupi ha demanat plaça de

capità per al seu fill Andreu, i la hi han donada. Més, a tu, fill meu, te la daran, si el que vols són honors de guerra. A més, el mariscal Escofet és propparent de la família de ta mare i...

En Janet Oliver s'alçà de taula, es deslligà el tovalló nuat rere el clatell i s'espolsà les engrunes de pa que li havien quedat sobre les cuixes. Bo i dret, en Janet era evidentment més alt que el seu pare, i la Ciril·la, que anava desparant la taula, es va dir pels seus dintres: «Un bon tros d'home, a fe». Pare i fill ni se n'adonaven, de la Ciril·la, que anava i venia, plegant les tovalles, plegant la post, adossant els cavallets al costat de l'escalfapanxes, atiant el foc, donant mostres d'una força que ningú no hauria dit si hagués sabut els seus anys. Però és que la Ciril·la, de natural feïnera i forçada, s'aplicava lentament a la feina per no perdre's ni un mot de la discussió.

—No, no vull ser soldat ni tampoc capità; ni em ve d'això, de matar francesos, tot i que penso que s'han passat de rosca amb la feta de degollar el rei i la reina i tota la parentela. La guerra, tanmateix, durarà poc, i tornaran a casa i bona nit viola. Jo no em vull quedar a terra, no vull veure des de la muralla com s'enfonsen les barques carregades de safrà; jo vull ser capaç de fer la pau a la nostra mar, vull ser com el capità Antoni.

—Vols dir el general Barceló?

—Ja em faran general quan sàpiguen el meu nom.

—El general Antoni Barceló és mort.

—Per això mateix; ja és hora que algú ocupi el seu lloc i faci la llei als anglesos de Menorca, que es queden les barques amb partides de blat i fins i tot les galeres del rei amb els soldats forçosos.

—Vols fer la guerra a l'anglès, fill meu? Ara serem amics amb els anglesos.

—No vull fer la guerra a ningú; vull fer net el mar i vull una barca amb patent de cors.

La tia Tuies Escofet plorava. No li era gens difícil plorar, però ara tenia bones raons per fer-ho. En Janet li va passar la mà pels cabells i els hi esbullà una mica. La boniquesa dels cabells era l'única qualitat vistent que tenia la Tuies, i unes mans feineres, i hauria fet una bona muller per al viudo de la seva germana, si el mestre Oliver hagués tingut casera. Però no en tenia.

—No ploris, tia Tuies, que no m'ajudes gens amb els teus plors. Què vols que et porti, d'enllà de la mar?

—Una filosa d'or —va remugar la Ciril·la.

Un cor de plors va acompanyar els mots beneïts de la vella.

—Fora tothom d'aquí —va cridar el mestre Oliver per descarregar la seva fúria—. Ningú no té feina, en aquesta casa? Que us penseu que es guanyen els florins de panxa en-laire? Les dones a la cuina i els homes al carrer!

Tothom va obeir, sense dir moixoni. Només es va quedar rondant la Ciril·la, com si no fos home ni dona de tan vella com era.

—On és en Jep troter?

—Aquí, l'amo —va fer aquest.

—Anem, que el sol ja és alt.

—Quan tindrè la nau, mon pare?

—Ja en parlarem!

—Ja n'hem parlat.

En Joan Oliver no va dir ni sí ni no, ni blanc ni negre. Era el silenci que tots li coneixien. Es va treure el rellotge de la butxaca de l'armilla i va dir:

—Són les nou. L'hora del despertar dels ganduls. —I va sortir de la sala, seguit del troter. En Janet va acostar-se al balcó per veure com el seu pare se n'anava carrer Ample enllà, amb el cap i les espatlles inclinats endavant; com ell, sense saber que ho feia, també ho feia. Rere d'ell esclatà una rialla.

—Tres hores dorm el sant, quatre el que no ho és tant, cinc l'estudiant, sis el mercader, set el traginer, vuit el misser i nou el porc.

Mentre recitava aquesta llista en la qual quedava demostrat que qui més dorm més lluny es troba de guanyar el cel, en Martí reia.

—No et pensis, també m'agradaria anar-me'n com tu mar enllà. Però ja ho veus; jo m'hauré de quedar a fer la feina que tu no vols fer. I et dic una cosa, noi gran: no és que la feina que se'm prepara m'agradi massa, sempre vigilant que no et robin i que els diners que guardes valguin tot el que valien, i que la mar no se t'endugui d'una revinclada mitja fortuna a fons. Però ara no puc triar.

—I què t'agradaria a tu?

—A mi? Dormir fins a migdia, jugar a daus i triar el vi de la bona collita.

—Vergonya te n'hauries de donar.

—Vergonya? Ei, qui parla. Que et penses que no ho sé, que si te'n vas és perquè no pots aclucar l'ull pensant en aquella Zenaïde?

A punt va estar de rebre un carxot del seu germà, però el va esquivar amb llestesa. En Martí no era tan alt com son germà; creixia primatxol, però àgil com una geneta.

—No t'enfadis, germà. Per mi, bon vent i barca nova.

No van passar ni quinze dies que en Janet va tenir barca nova, ben proveïda, amb un parell de colobrines i vint-i-vuit canons senzills, i amb un ormeig nou de trinca.

El dia 7 d'agost partia al tombant de les dotze hores amb el buf del terral. La tarda abans s'acomiadà de tots alegrement i tothom va fer el cor fort per no fer-li un comiat amarg. El mestre Oliver va fer-li tota mena de recomanacions, i també li'n va fer la Tuies, i en Miquel Viader, que era el mestre del petit i que havia estat a Nàpols, i en Camil, l'home de confiança dels magatzems d'ultramarins. També va dir-hi la seva la Ciril·la, però ningú no la va escoltar. Remugant, com sempre, com qui diu jaculatòries, la Ciril·la va dir:

—Ves on vulguis, però guarda't de tocar el port de la reina d'Hongria.

Ningú no la va escoltar. I van fer mal fet de no escoltar-la, perquè van passar dies, i mesos, i anys, i ningú no va saber què s'havia fet d'en Janet Oliver i si era mort o viu.